

ФОРМУВАННЯ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ЗА УМОВ СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗМІН ПЕРІОДУ НОВОГО ЧАСУ

Е. В. Піщевська

к. і. н., доцент, доцент кафедри практичної та
клінічної психології ФПСР
ОНУ імені І. І. Мечникова

Кожній історичній епосі відповідає особливий спосіб виробництва матеріальних благ, у кожній діє основний соціологічний закон: спосіб виробництва зрештою визначає здоров'я населення. У кожній є свої особливі уявлення про світ і про місце в світі, визначаються вчинки і поведінка людей. У кожному формується психологічна матриця.

Вивчення психологічної матриці, менталітету історичних епох продовжує залишатися актуальним протягом тривалого часу, є статтею наукового та соціального інтересу, однією з фундаментальних в історії, соціології, антропології, психології. Сьогодні в кожній країні існують різні критерії вивчення цієї концепції та різні методи його дослідження, що формується на черзі, принаймні, за останні двісті років. Дослідниками розроблено основи теорії ментальності як реально існуючого феномена та об'єкта пізнання, виявлено особливості генези категорії ментальності. Давно зроблен висновок про те, що способи пізнання навколишнього світу, апарат мислення, сфера емоцій та афектів, реакції та імпульси діяльності, по суті, однорідні у будь якому людському гуртожитку.

Ментальні зміни ведуть до суттєвих проривів в історії людства, а трансформації соціальних систем багато в чому ґрунтуються на змінах мислення. Зміна ментальних моделей відбувається еволюційно чи революційно. В наступний час активізувалися дослідження, присвячені окре-

ним аспектам ментальних змін, у тому числі формування західноєвропейської ментальності за умов соціально-психологічних змін періоду Нового часу.

Класичними працями з дослідження ментальних змін є роботи французької школи «Аннали» М. Блок, Л. Февр, Ж. Ле Гофф, ін., а також праці Л. Леві-Брюля та Е. Дюркгейму. психологічних змін періоду Нового часу. Класичними працями з дослідження ментальних змін є роботи французької школи «Аннали» М. Блок, Л. Февр, Ж. Ле Гофф, ін., а також праці Л. Леві-Брюля та Е. Дюркгейму. Тематика ментального світу та його корінних змін розглядається у роботах Шохова А. С., Мешкова В. М., Яковенко І. Г. та інших. Іщенко І. В. досліджує важливу роль «ментального конструкту» в умовах нестабільності. Роль деяких аспектів, зокрема аксіологічних, у загальних змінах ментального простору зачіпає у роботі Юшкевич Ю. С.

Великий інтерес становлять дослідження Р. Мандру. У роботі «Франція раннього Нового часу, 1500–1640: Есе з історичної психології» розкриваються причини, специфіка, умови «ментальних революцій». Р. Мандру досліджував важливу проблему: як протягом XVII в. відбувся перехід французької королівської юстиції від старанного переслідування чаклунів як свідомих посібників диявола до раціоналістичної кваліфікації феноменів чаклунства та одержимості або як проявів психічних захворювань, або просто як шахрайства, розглядаючи її як «ментальну революцію».

Р. Мандру реконструює ментальні зміни у Франції епохи Нового часу за трьома вимірами – людським, соціальним середовищем та видами діяльності. Базова ментальна стратегія (*demarche mentale essentielle*) людей раннього Нового часу – звернення за допомогою до всемогутнього божества, в руках якого перебуває доля всіх людей та ре-

чей. Вона дозволяла просити у Бога або в якогось посередника ті блага – «благословення», яких людина не могла домогтися сама. Нездатні опанувати і досягнути світ, люди зверталися до його творця з ще більшою запопадливістю, ніж раніше.

Р. Мандру вказує, що кожен соціальний клас, професійна та релігійна група були носіями свого характерного ментального кругозору. Він робить висновок: епохи раннього Нового часу властива надзвичайна ментальна різnorodність, що виникла внаслідок інтелектуальної та релігійної кризи XVI ст. Ментальні зміни виявилися в Новий час у вигляді інтелектуального оновлення, коли ченці, а разом з ними всі священнослужителі як група перестали бути носіями найпроробленішого і найбагатшого світогляду з часів античності. Формування нового ментального кругозору було невіддільне від соціально-економічних та політичних змін (від потоку золота та срібла з Америки до розквіту абсолютизму).

Р. Мандру підкреслює, що існує діалектичний взаємозв'язок між структурами з повільною еволюцією (звичай) та кон'юнктурами, тобто. видами психологічного клімату, в яких виявлялися кризи, зріли великі проблеми, що виражали еволюцію ментальностей великої протяжності. Область ментальних кон'юктур, згідно з Р. Мандром, – це область авангарду, найбільш сприйнятливої до оновлень частини суспільства, особливо людей справи, інтелектуалів, ремісників. Французькі протестанти, бунтівники, які прагнули очищеної та дієвої віри були також носіями нового способу відчувати і практикувати християнство. Ментальні кон'юнктури схожі на економічне, вони різняться за тривалістю.

Очевидно, що при визначенні ментального клімату слід звертатися і до матеріальної кон'юнктури: голоду чи хорошого врожаю, нестачі грошей або їх достатку, епідемії

або відносного санітарного порядку. «Ментальна» революція закріпила себе у правовому полі – виданням едикту уряду Людовіка XIV у 1682 році, який, по суті, оголошував, що відомство не є злочином. Як вказував Р. Мандру, цей закон був досить коротким, але ці правові зміни свідчили про глибоку кризу свідомості та тріумф нового способу мислення .

Ментальні зміни проявляються у Новий час у вигляді інтелектуального оновлення, закріплюють себе у правовому полі. Ментальні зміни проявляються у мисленні, почуттях, цінностях. Формування нового ментального кругозору у Новий час невіддільне від соціально-економічних та політичних змін.

Література

1. Башкеєва О. М. Особливості генези категорії «ментальність» (історико-філософський аналіз) [Текст] : дис. ... канд. філос. наук. : 09.00.05 : захищена 07.10.11 : затв. 19.01.12 / Башкеєва Олена Миколаївна. – Дніпропетровськ, 2011. 209 с.

2. Дінцельбахер П. Історія європейської ментальності / П. Дінцельбахер. Львів : Літопис, 2004. 224 с.